

חג פורים ומשמעותו – פעם בשנה משנים זהות ומתחפשים

חג פורים נחגג יומיים: בימים י"ד – ט"ו באדר.

במגילת אסתר מסופר, כי היהודים שגרו בערי הפרזות ניצחו את אויביהם – שבראשם המן האגגי – ביום י"ג באדר, וחגגו את הפורים למחרת, בתאריך י"ד באדר. לעומתם קיבלו היהודים שחיו בשושן הבירה, אישור מן המלך אחשוורוש להמשיך ולהילחם גם בי"ד באדר, והם חגגו את פורים למחרת, בט"ו באדר. מאחר שהעיר שושן הייתה מבוצרת ומוקפת חומה, נוהגים לחגוג את חג הפורים בערים המוקפות חומה, כמו ירושלים, בתאריך ט"ו באדר, הנקרא "שושן פורים", פורים של העיר שושן, ואילו בכל הערים והיישובים הפרוזים, שאינם מוקפים בחומה, חוגגים את חג הפורים בי"ד באדר.

1. הכינו תעודת זהות לחג פורים, והשלימו את הטבלה במחברת.

על-פי מגילת אסתר...	ערי הפרזות	שושן הבירה
היהודים ניצחו את אויביהם בתאריך...		
היהודים חגגו את פורים בתאריך...		

פורים הוא חג השמחה, והמנהג להתחפש בפורים, שמגביר את שמחת החג, מבוסס על מנהגי העמים וגם על הסיפור במגילת אסתר.

במסורת היהודית מבוסס הקשר בין תחפושת לבין החג על שני רעיונות ממגילת אסתר: הרעיון של היפוך ומהפך בגורל, והרעיון של הסתרת הזהות האמתית.

במגילת אסתר מסופר על ההיפוך לטובה בגורלם של היהודים: "וְהַחֲדָשׁ (= אדר) אֲשֶׁר נֶהְפֵּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵפֶל לְיוֹם טוֹב" (מגילת אסתר, ט', כ"ב). המן זמס להרוג את כל היהודים בחודש אדר – אבל הגורל התהפך, והיהודים ניצלו מגזירת המן, וכך הפך חודש אדר מחודש של יגון לחודש של שמחה.

היפוך נוסף, על-פי המגילה, הוא המהפך בגורלם של המן ושל מרדכי. במגילה מסופר על חילופי גורלות ביניהם. הגורל הרע שתכנן המן למרדכי נהפך בסופו של דבר לגורלו של המן, ולמעשה, התהפכו הגורלות: המן, שהיה אחד משריו החשובים

של המלך אחשוורוש, זמם לתלות על עץ את מרדכי היהודי (שסירב להשתחוות לו), אך בסופו של דבר המן נידון בעצמו לתלייה, ואילו מרדכי עלה לגדולה.

2. א. גורלו של מי התהפך לטובה?
- ב. וגורלו כל מי התהפך לרעה?
- ג. העתיקו מהפסוק במגילה את המילים שיש להן משמעות הפוכה.
- ד. מה הקשר בין המהפך בגורל להתחפשות?

הסתרת הזהות האמתית

על-פי הסיפור במגילה, אסתר הסתירה את זהותה היהודית כשבאה לארמונו של אחשוורוש: "אֵין אֶסְתֵּר מְגֵדֶת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר צִוְּהָ עֲלֶיהָ מְרַדְּכִי" (מגילת אסתר, ב', כ'). גם אלוהים "מסתתר" במגילת אסתר: שם אלוהים לא נזכר אפילו פעם אחת במגילה, בניגוד לכל ספרי התנ"ך האחרים.

3. א. מי הסתיר את זהותו במגילה?
- ב. מי עוד "מסתתר" במגילת אסתר?
- ג. איך באה לידי ביטוי ה"הסתרה" שבמגילה באופן חגיגת החג בימינו?

מצוות פורים

"... לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁפָּה וְשִׁמְחָה וּמְשָׁלוֹחַ מְנוּחַת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְתָנוּחַ לְאֶבְיוֹנִים" (מגילת אסתר, ט, כ"ב).

1. קריאת המגילה

המצווה העיקרית בחג הפורים היא קריאת מגילת אסתר. קוראים את המגילה בבית כנסת, בציבור, פעמיים: בפעם הראשונה בערב פורים, הוא י"ג באדר, לאחר צאת הכוכבים; בפעם השנייה למחרת בבוקר, ביום פורים.

בכל פעם שמזכירים את שם "המן", הילדים מרעישים ברעשנים.

2. סעודת פורים

מצווה לערוך ביום הפורים סעודה שבה הרבה מאכלים ויין. שתיית יין בפורים היא חובה: **"חייב אדם להתבסס** (לשתות יין ומשקאות חריפים) **בפורים עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"**.

3. משלוח מנות איש לרעהו

מצווה בפורים לשלוח מנות זה לזה. מצוות משלוח מנות היא בין המצוות החשובות, כי היא מבטאת את תחושת האחוה והשיתוף בישראל. המשלוח אינו חייב להיות גדול, אך חייבים להיות בו שני פריטים לפחות.

4. מתנות לאביונים

מצוות מתנות לאביונים מבטאת את הדאגה לעניים, שיוכלו גם הם לקיים את מצוות השמחה בחג. חייבים לתת לפחות שתי מנות לעניים.

מה אתם זוכרים? מה אתם יודעים?

עבדו בזוגות.

שאלו זה את זה שאלות על המגילה.

1. מדוע סירבה ושתי להגיע למשתה המלך?

2. כתבו מה פירושו של כל ביטוי, ובאיזה הקשר הוא נאמר.

- א. מֵהָדוּ וְעַד פּוֹשׁ ב. וְחִמְתּוּ בְעֵרָה בּוֹ ג. צוּרֵר הִיְהוּדִים
ד. כְּאִשֶׁר אֲבַדְתִּי – אֲבַדְתִּי ה. עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת ו. וְנִהְפָּךְ הוּא
ז. כִּכָּהֵן יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ ח. אֲבָל וְחֲפוּי רֹאשׁ

3. באיזה תאריך חלה תענית אסתר?

- א. י"ג באדר ב. י"ד באדר ג. ט"ו באדר

4. מדוע נקרא חג פורים בשם זה?

מתיידדים עם מילים

כתבו את הפירוש של כל מילה או ביטוי המודגשים במשפטים. היעזרו בהקשר של המשפט.

אחר-כך חברו משפט משלכם לכל מילה או ביטוי.

- א. בזמן שהשחקנים שיחקו, ישבנו **בְּיָרְכָתִי הַמְּגֹרֵשׁ** כדי לא להפריע.
- ב. לרפי הרועה יש עדר כבשים, וביניהם כמה **רְחֵלוֹת בּוֹגְרוֹת**.
- ג. המורה כעסה על רן וקראה לו: "גש **הַלוֹם** מיד!"
- ד. כשחג הפורים מגיע, אני נוסעת לבית סבתי, והיא מכינה לי **תּוֹפִינִים** מתוקים.
- ה. בערב הסדר אנו יושבים כולנו **מְסֻבִּים** לשולחן עד תום הארוחה.
- ו. כשהשמש שוקעת, אנו צופים בה **לְפָאֵתִי מְעֹרָב**.
- ז. חברי נכשל במבחן בהיסטוריה, ולכן יצא **מְתִיפֵחַ** מן הכיתה.
- ח. לא האמנו שתלמיד מצטיין במשחק השחמט **יֵצֵא מְקֻרְבָּנוּ**.

נורית נקמה בפורים / יפרח הביב

בילדותנו נהוג היה בינינו להתאסף בחג הפורים במגרש הציבורי של הכפר, כדי לבחור במסכות הטובות ביותר, לאחר טקס שבו היינו בוחרים מקרבנו את קבוצת התחפושות בעלת הרעיון המשותף המוצלח ביותר, ומשגרים אותה בין בתי הספר כדי להביא לנו את "משלוח המנות" של המושבניקים. שנה שנה נתחלפה הקבוצה; פעם היו אלה שודדי ים, פעם – פיות, פעם אינדיאנים – ופעם שוטרים. בלכתם מבית לבית היינו ממתנינים להם בירכתי מגרש המשחקים שלנו, ובשובם – היינו עטים על השלל, תופינים ורקיקים ואוזני המן שונים ומשונים, כידן הטובה של אמותינו. ובשעה שמסובים היינו אל סעודת פורים זו – הייתה קרבה ובאה נורית הקטנה אל החבורה. קטנה הייתה נורית ומנומשת, תמיד פרועה ותסרוקתה איומה, אך דווקא משום שהייתה פְּרָחָה אילמת המובלת לגז, התעללו בה, ויותר מכולנו הפליא תעלוליו בה – אביתר, ראש חבורת הילדים. נדמה היה לנו, שפעם הלשינה עליו בבית הספר, ומאז הוא נוטר לה טינה, אף כי נתגלתה והוכח, שלא ידה הייתה במעל. לא פעם ולא פעמיים קרע לה את התחפושות בפורים, ולא הועילו דברי הכיבושין של מורינו והורינו. כך נמשך הדבר שנים אחדות, עד שבא יום הפורים הגדול.

אותו יום פורים קודר היה וסגרירי. גשם אמנם לא ירד, אך רוחנו עגומה הייתה, גם התחפושות לא היו מוצלחות ביותר, ואף כי שודדי הים ירו באקדחי פקקים והשוטרים באקדחי "קפצונים", והאינדיאנים בחצים ובקשתות, והסעודה הפורימית נערכה כהלכתה – הייתה נפשנו ריקה וריקנית. היה זה חג אפור וחסר טעם; ולא היה לנו חשק להמשיך בו. ישבנו אפוא משמימים בירכתי מגרש המשחקים כדרכנו, ובעוד בלענו בפינו, ופירורי אוזני המן וגרגירי הפרג שבהם מתפזרים על תחפושותינו המקומטות, התחלנו לחוש, כי אם לא יקרה דבר היוצא מגדר הרגיל – נתפזר לנו איש לעברו, וחשל סדר פורים.

"חבריה, ואיפה נורית?" נשמע לפתע קולה של תמי. "ולמה תבוא?" צייצה נירה הקטנטונת. "הרי בין כה קורעים לה כאת את התחפושות".

"שקט!" גער בה שודד ים אחד, שתום עין וחגור זוג אקדחים, שלא היה אלא אביתר. "השנה נורית היא זָרָשׁ, אשת המן, ואנחנו מחכים לה כאן עד שתבוא. אם

תבוא – נתלה אותה על עץ. ואם תפטפטי את, נירה, יותר מדי, תהיי את המן. הפעם התחלנו כולנו להתרגז. פתאום נתחשק לנו שתופיע, שתבוא – ותהיה זָרָשׁ. הרי אי אפשר תמיד לחוג אותו פורים עם אותם הפנים ואותן התחפושות. צריך למצוא משהו חדש בכל שנה.

”חבריה, הביטו!” נשמעה לפתע קריאתה של תמי.

הפנינו מבטינו לפאת מערב, ושם, ליד שער הכדור-רגל של מגרש המשחקים, צצה מן דמות משונה – ספק דחליל, ספק לצן. עודנו לוטשים עינינו – וקול משונה עוד יותר בקע מתוך הדמות.

”אבִּיתֶר! אב-י-תררר!”

”נדמה לי שזאת נורית,” אמר אביתר, ”אני אלך ואראה. חכו לי פה.” הוא הלך לעבר ה”דחליל”, ואנחנו ישבנו ופטפטנו לנו. תיארונו לעצמנו, כי נורית התחפשה השנה לדחליל, והריהי עומדת מרחוק, כמתגרה באביתר, ואם אך יופיע – תימלט. ”גם כן פחדנית,” לגלגה תמי.

עברו חמש עשרה דקות ואביתר טרם בא. הבטנו לעבר הדחליל והוא עדיין ניצב שם, אף כי נדמה לנו שזו מעט: ”מישהו ראה שם מקודם את הדחליל?” שאלתי. ”לא,” ענה לי שַׁיִקָה, ”פתאום צץ.” ”מה פירוש פתאום?” ”מתוך האדמה, טמבל, יָתָה לא מבין?” ”נכון, מתוך האדמה,” נשמע קולו של אפריקני אחד, שלא היה אלא דני השמן. ”שטויות, יצאתם מדעתכם?! ”קרא דוֹבֵה'לָה, ידידו של אביתר, ”אתם כולכם מבולבלים, בואו נראה מה זה שם, ודי.”

”לא צריך ללכת,” צייץ קול משונה בינינו, והפעם צץ לו, כמתחת לאדמה, אביתר עם שני אקדחיו וניצב בתוכנו. קול מוזר היה לו, לאביתר, והמסכה הייתה הדוקה לפניו, ומטפחתו האדומה מקומטת יותר מכפי שראינוה.

”מה קרה, אביתר?” שאל דובה'לה, מודאג ומוטרד.

אביתר רמז באקדחיו לעבר הדחליל וצייץ: ”שם – נורית! בואו! נלך להרביץ!” והוא רץ ראשון לעבר הדחליל, וכולנו אחריו בחדווה, בשמחה ובתרועת ששון. אכן, נורית היא, נורית ולא אחרת, שהתחפשה לדחליל. הפעם נעלה אותה על ראש התורן של אוניית השודדים שלנו, את המלשינה הזאת! הפעם תדע את עוצם ידנו. הפורים לא יהיה משעמם עוד. הנה היא, נורית, לבושה שקים וקרעי בגדים, ומצנפת דחליל משונה לראשה. בבגדים בלים אלה לא יהיו לה למגן, תהיה שכבתם עבה כאשר תהיה. חבוט בה, חבוט! אחת, שתיים, שלוש...

התרנו את שקי הדחליל, השלכנו את מעיליו ופרמנו את סרטיו וקישוריו, ואת תסבוכת חוטי הברזל שלפפה אותה, והנה – לתדהמתנו הנוראה מצאנו בפנים, קשור לעמוד, את אביתר! אביתר בכבודו ובעצמו, חבוט ומרוט ושרוט, בוכה ומתייפח – אביתר הגדול, ראש החבורה... באותה שעה השליך "אביתר" שודד הים את המסכה מעל פניו ואת המטפחת האדומה, ולנגד עינינו נגלה פרצופה השחור משחור של נורית, וטור שיניים נחשף לעברנו, לגלגניות עד אין קץ...

סוף דבר

מה אוסיף ומה אומר? פורים כזה לא היה, ואולי אף לא יהיה לעולם. לא אבוא לתאר כל אשר אירע באותו ערב בכפר וכיצד דיברנו על המאורע ימים ולילות וחודשים ושנים. רק קיצורו של עניין אֶספר לכם, ידידי, ובזה אסתפק. במשך שנה שלמה תכננה נורית תחבולה נאה, שאיש לא היה מעלה על דעתו. חפרה בדמדומי בין הערביים שוחה קטנה. היא השכילה להצניע היטב את השוחה, וסמוך לחג הפורים פיסתה אותה בשקים ופתחה פתח בגדר, כדי להגיע אליה. תפרה בביתה דחליל נאה, שחובר אל מסגרת חוטי ברזל מלופפים, את הדחליל הניחה, בבוקר יום הפורים, על יד השוחה, ואל עמוד הברזל שליד הגדר קשרה חבל, עם עניבה מתהדקת בקצהו. היא עצמה מרחה פניה במשחה שחורה והידקה לראשה זוג קרני פרה צבועות באדום. בראותה אותנו מתאספים, הרימה את את הדחליל וקשרה אותו לעצים הסמוכים. אחר כך קראה לאביתר. היא פיוונה אותו בקריאות לעבר השוחה. ברוצו אליה נפל פנימה, ובטרם התאושש, זינקה עליו, הטילה לעברו את העניבה ופלצרה אותו. בראותו את פרצופה המפלצתי נדהם, ובעודו הלום – קשרה את פיו במטפחת. על-פי דרישתה – הסיר מעל גופו את אקדחיו, חגורו, מגפיו ותלבשת שודד הים אשר לו, ונתנם לה. היא לבשה אותם ואותו הצמידה לדחליל. אחר כך הקיפה את הפרדס ואת בית העם, קרבה אלינו חרש חרש ונתייצבה בתוכנו, בלי שנחוש בה, כי עיני כולנו הלוא היו נשואות אל הדחליל הרחוק. כאשר רצנו לעבר הדחליל, התייצבה ברגליים פשוקות על שוחתו, לבל ניפול לתוכה, ובהיותנו חובטים בכל כוחנו באביתר, סייענו לנקום את נקמתה... אכן בת חיל היא נורית! מאז אותו יום נעשתה דברית לילדי הכפר וראשונה לכל מבצע. ואילו נושא פְּלִיָּה הנאמן אינו אלא אביתר, המוליך את נורית לכל מקום, כהמן בשעתו, להבדיל, המוליך את מרדכי וקורא: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו".

משימות

1. מדוע בחרו חבורת הילדים להתעלל בנורית? הביאו שתי הוכחות מהטקסט.
2. המספר מדמה את נורית לכבשה צעירה שמובילים אותה לגזיזת הצמר.
 - א. מצאו את המשפט, והעתיקו אותו.
 - ב. כיצד מביע הדימוי את מצבה של נורית?
3. **"לא הועילו דברי הכיבושין של הורינו ומורינו."** מדוע לא?
 4. בסיפורנו נקודות מבט שונות על נורית.
 - א. מהי דעתו של אביתר על נורית? של החבורה? במה שונות דעותיהם מדעתה של נירה?
 - ב. מדוע השתנתה דעתם לאחר הנקמה?
 5. בסיפור מתוארת **"תופעת העֵדֶר"** – אנשים הולכים כקבוצה אחרי מוביל גם כשהם יודעים שהוא אינו צודק.
מי הלך אחרי מי בסיפור, ומדוע, לדעתכם, זה קרה?
 6. בסיפור מתרחשים כמה היפוכים. כתבו אותם.
 - א. נורית הופכת ל... ב. אביתר הופך ל... ג. החבורה הופכת ממלגלים ל...

גם במגילת אסתר משתמשים במושג **"וְנִהְפָּךְ הוּא"**. כתבו אותם.
 - א. המן שהיה סגן המלך, הפך ל...
 - ב. יום הפור להשמדת היהודים הפך ל...
7. כתבו לכל אחת מהשאלות שלפניכם פסקת טיעון. הביעו את דעתכם על כל אחת מהן, ונמקו אותה.
 - א. האם הענישה בדרך של נקמה משיגה את מטרתה?
 - ב. האם הדרך שבחרה נורית נכונה?